

Per-Olof Mattsson

Angrepp från höger och avfall från vänster

Artiklarna i denna samling är skrivna under en period som utsträcker sig över nära femton år (1994-2008) och har publicerats i olika vänstertidningar (de flesta i *Internationalen*). De handlar främst om vänsterns "avfällingar", företrädesvis f d maoister, som tagit avstånd från sina gamla ståndpunkter. Men två av artiklarna handlar om en helt annan figur, den f d Folkparti-ledaren Per Ahlmark (1939-2018), som efter han lämnat sin politiska karriär ägnade mycket tid åt att bekämpa kommunistiska och socialistiska idéer och företrädare.

Eftersom Per-Olof Mattsson själv har skrivit ett förord där han redogör för vad artiklarna handlar om, behöver vi inte gå in närmare på den saken här.

Författaren

P-O Mattsson är bl a författare till boken *Martin Andersen Nexø – Den nordiska arbetarlitteraturens pionjär* (Ellerströms, 2017)¹ och översättare av ett flertal arbeten, såsom Morten Things *Marie Nielsen och revolutionen. En biografi* (Bokförläggarna Röda Rummet 2021)², en nyöversättning av Marx/Engels *Kommunistiska manifestet* (Bokförlaget Röda Rummet 1994), Ernest Mandel, *Marxismens plats i historien* (Röda Rummet 1995), *Röster om Rosa Luxemburg* (ihop med Maria Sundvall, Bokförlaget Röda Rummet 1998), samt Enzo Traverso, *Auschwitz, Marx och nittonhundratalet* (Bokförlaget Röda Rummet 2006).

På marxistarkivet finns åtskilliga texter av honom, se [Texter av Per-Olof Mattsson](#).

Martin F

Innehåll

Förord	1
Mannen med det ömtåliga samvetet	2
Storebror Ahlmark ser dig!	7
Självbedrägeriet fortsätter	11
Gamla maoister "justerar protokollet"	15
Selektiv maoistisk nostalgi	16
Vad vill Gud med Göran?	21

¹ För recensioner, se [Den nordiska arbetarlitteraturens pionjär Martin Andersen Nexø](#).

² Recensioner: [Marie Nielsen – en dansk revolutionär socialist](#)

Förord

De följande texterna skrevs med ett undantag under 1990-talet och präglas av de diskussioner som då pågick. Det rör sig främst om två diskussioner. Den första var en våldsamt ideologisk kampanj från borgerligt håll efter stalinismens kollaps i Sovjetunionen och Östeuropa. Per Ahlmark hade varit partiledare för Folkpartiet men blev en rabiat ideolog med udden riktad åt vänster. Han blev spjutspetsen i den svenska delen av det anti-kommunistiska korståg som drog fram över stora delar av världen efter murens fall. I flera böcker försökte han utmåla stalinismen och maoismen som världshistoriens värsta folkmördare. För varje gång tenderade "kommunismens offer" att bli allt fler. Nazityskland framstod emellanåt i jämförelse som ett småskaligt projekt för folkmord. I två av texterna försökte jag bemöta Ahlmarks anstormning och redovisa viktiga invändningar från en revolutionärt socialistisk ståndpunkt.

Den andra diskussionen som pågick parallellt var en rad av självkritiska böcker av före detta maoister som fann det lämpligt att distansera sig från sitt eget förflutna. Göran Rosenberg var inte den värsta av de som bekände förgångna synder. Han distanserade sig visserligen från socialismen men har fortsatt vara en skarp kritiker av kapitalismen utifrån en liberal utgångspunkt. Ändå var hans uppgörelse med maoismen fylld av undvikanden av principiella frågor. Detsamma kan sägas om den maoistiske ideologen Bo Gustafsson som slutade som socialdemokrat. Han var en av de centrala aktörerna när grupper och individer lämnade Vänsterpartiets föregångare VPK för att bilda det maoistiska KFML. Något senare kom Lars-Åke Augustsson och Stig Hansén med sin bok om maoismen i Sverige.

Den sista texten behandlar ett specialfall bland "avfällingarna", nämligen Göran Skytte. Han var vid den här tiden en känd person från teve och alla slags medier. Vid millennieskiftet försvann han i ett töcken av reaktionära varianter av kristendomen och børsjobberi. Hans bok om den nya tron är ett pekoral av format och motiverar mycket väl den raljanta ton jag valde.

Just nu pågår ett försök i *Svenska dagbladet* att återuppliva den anti-kommunistiska kampanjen genom att publicera det man kallar avhoppare från vänstern. Det vill sig inte riktigt och kampanjen har svårt att få fatt på några verkliga avhoppare med något slags auktoritet inom vänstern.

Förhoppningsvis kan mina gamla artiklar fortfarande ha ett visst intresse och bidra till att slipa argumenten inför nästa kampanj mot socialismen.

Per-Olof Mattsson
augusti 2021

Mannen med det ömtåliga samvetet

Under de senaste veckorna har en strid rasat på kultursidorna i *Svenska dagbladet*. Beskyllningar har haglat om undfallenhet inför diktaturregimer och historieförfalskning. Anledningen till det närmast hysteriska tonläget är Per Ahlmarks nya bok *Vänstern och tyranniet*, utgiven av Timbro, med underrubriken *Det galna kvartsseklet*.

Det lär knappast undgå någon läsare vad som är Ahlmarks huvudtes. Han talar om den "galenskap" som präglat de senaste 25 årens debatt i Sverige. Boken befattar sig dock inte med "udda debattörer", "journalister som bara blivit lästa av sekternas folk" eller "politiker i 'avgrundens' partier". Vare sig journalisterna på *Internationalen*, vi som skriver för socialistiska tidningar, eller andra som arbetat inom den utomparlamentariska vänstern under detta kvartssekel behöver alltså känna sig berörda av Ahlmarks förkastelsedomar. I stället är det "etablerade", "respekterade" författare, journalister eller andra kulturpersonligheter, samt socialdemokratins ledare och en och annan präst i statskyrkan, som drabbas av Ahlmarks uppgörelse.

Ahlmarks framställning är inte särskilt väl underbyggd. Den utgår ifrån Herbert Tingstens uppfattningar om att vår tids motsättning går mellan demokrati och diktatur. Att Ahlmark dessutom betraktar sig som arvtagare, eller åtminstone efterföljare, till den "store" Tingsten, höjer tonläget ytterligare. Ahlmark satt redan som ung vid mästarens fötter och återgäldade härom året en del av skulden genom att redigera två böcker med Tingstens texter.

Tingsten var som statsvetare och redaktör för *Dagens Nyheter* något av den ledande borgerlige ideologen i landet under 1940- och 1950-talet. För marxister är det

naturligtvis viktigt att läsa Tingsten, eftersom han haft ett stort inflytande på det borgerliga tänkandet i Sverige. Det vore oss fjärran att försöka gömma undan eller förneka Tingstens roll i den politiska debatten. Det finns inte heller någon anledning att tro på Ahlmarks närmast konspirativa uppfattning att några, "mediavänstern" eller något annat obskyrt, medvetet har undanhållit Tingstens böcker för senare generationer.

Tingstens frånvaro kan enbart förklaras med att inte ens borgerligheten sedan mitten av 1960-talet har sett hans värde. Under det kalla kriget var Tingsten en utmärkt ideologisk grund för alla angrepp på Sovjetunionen, som påstods förkroppsliga kommunism och socialism, och för anslutning till Nato. Tingstens idealistiska motsatspar demokrati – diktatur var effektivt i polemik mot socialdemokrater eller stalinister, men räckte inte alls till för det ändrade debattklimat som följde i den nya vänsterns spår på 60-talet.

Det går inte att förneka att mycket i denna vänster var påverkat av kvardröjande stalinistiska föreställningar, men den erbjöd avgjort en jordmån för pånyttfödelsen av en revolutionär marxism, klart åtskild från alla stalinistiska förvrängningar. I detta sammanhang framstod Tingsten som en idealistisk farbror från en annan tid. Jag minns själv att jag åren 1966–1967 läste ett par av Tingstens böcker, som till och med fanns i pocketupplagor. Men mig hade han inget att säga.

Han var och är en röst från en tid när man med hjälp av billiga knep kunde få Förenta staterna att framstå som demokratins särskilda hemvist på jorden. Det spelade ingen roll att den amerikanska regeringen bedrev moderna kolonialkrig för att dominera olika länder i den s.k. tredje världen, eller att det amerikanska samhället präglades av djupa klassklyftor, rasism och förtryck. Man hade ju den mest demokratiska konstitutionen i världen!

För Tingsten räckte det med att konstitutionen gav uttryck för demokratiska ideal, dvs. utgick från alla medborgares likhet i juridisk bemärkelse. Denna likhet är inte oviktig, men den räcker inte särskilt långt. En formell likhet som väljare mellan kapitalist och arbetare, liksom den formella likheten mellan arbetaren och kapitalisten när de möts på marknaden för att byta arbetskraft mot lön, förbisåg helt och hållet att den ena parten, den ena klassen, ägde alla viktiga produktionsmedel och därigenom utövade ett oproportionerligt stort inflytande på alla viktiga beslut.

Flera av inläggen i Svenska Dagbladets replikväxling har avslöjat en stor naivitet från Ahlmarks sida beträffande bevisvärdet i citat. "Jag har belagt allt med citat", säger Ahlmark. En av de som anklagat honom, Ingmar Karlsson, har invänt att citaten visserligen återfinns i sådant som han själv skrivit, men det är inte hans egna ord, utan referat av andras åsikter. Karlsson går så långt som att hävda att Ahlmark är lika skrupulös som Ahmed Rami när det gäller citat.

Håkan Arvidsson, tidigare mycket aktiv i den VPK/Vänsterpartiet närstående tidskriften *Zenit*, och därmed i Ahlmarks ögon en förkättrad "leninist", har sedan dess gjort avbön³ och uppträder numera som recensent i den "oberoende" moderata *Svenska dagbladet*. Han fick den delikata uppgiften att recensera Ahlmarks bok, en bok där han själv angrips. I och med recensionen, som var starkt kritisk, var debatten i full gång. Den har i stort sett följt samma mönster som andra "uppgörelser" med vänstern som ägt rum de senaste åren.

(Inom parentes sagt, är Ahlmark mer förtjust i Arvidssons gamle kompanjon Lennart Berntson, den rabiante anti-trotskyisten i gruppen kring *Zenit*, som nu blivit "respektabel" och som citeras med gillande av Ahlmark.)

Arvidsson har bl. a. påtalat hur befängt Ahlmarks påståenden är om den socialdemokratiska utrikespolitiken under efterkrigstiden, som präglades av Östen Undén och Olof Palme. Ahlmark hävdar på fullt allvar att den neutrala inställning till de båda blocken som socialdemokraterna ofta gav uttryck för också motsvarade verkligheten. Just nu, när ihålligheten och bedrägeriet i denna "neutralitet" framstår tydligare än någonsin tidigare, är detta verkligen ett tydligt exempel på varför Ahlmark inte riktigt förstår villkoren för en borgerlig politik.

I likhet med Tingsten utgår han ifrån demokratins och diktaturens oförenlighet. Alla som inte alltid, i alla sammanhang, poängterar detta är, enligt Ahlmark, förrädare. Han anklagar faktiskt också den svenska borgerligheten för att ha varit medlöpare i denna "tredje ståndpunkt" mellan blocken.

Han förstår inte att borgerlighetens ideologi, i alla sina skiftningar, i grund och botten baseras på en enda rättighet. Den viktigaste av dem alla, för borgarna, nämligen rätten till privat ägande och därmed rätten att lägga beslag på en del av arbetarens arbete. Rätten att ackumulera kapital står för borgarna över allt annat. Om detta kräver att man, som Thatcher, den svenska kungen, eller andra potentater, måste skrapa på foten och buga sig för sådana som Ceaușescu, så må det vara hänt. Ahlmark skulle däremot vilja att det ömtåligaste hos borgaren var samvetet, och inte plånboken. Det är därför som Ahlmark inte kan inse att det, som Arvidsson påpekat, finns vissa oskrivna regler för hur man uttrycker sig i relationer mellan stater, där sanningskravet ibland får stryka på foten.

I sin hopplösa kamp för att vinna borgerlighetens själ, påminner han onekligen om den stackars Don Quijote i kamp med väderkvarnarna. Han är en tragikomisk hjälte av samma slag som "riddaren av den sorgliga skepnaden". I stället för riddarromaner har Ahlmark förläst sig på Tingsten och förväxlar dennes idealistiska världsbild med verkligheten.

---

³ Håkan Arvidsson, *Vi som visste allt: minnesbilder från 1960-talets vänsterrörelse* (Atlantis, 2008)

Vid sidan av posen som Tingstens enda sanna efterföljare, har Ahlmark under många år, uppenbarligen även detta ett resultat av Tingstens inflytande, uppträtt som högljudd, ibland hysterisk försvarare av Israel. När Ahlmark angriper antisemitismen, i alla dess olika skepnader, har vi naturligtvis inga invändningar. Den revolutionära arbetarrörelsen har alltid stått i främsta ledet i kampen mot antisemitism.

Låt oss nöja oss med ett exempel. När Fjärde internationalen grundades 1938, på tröskeln till Förintelsen, fastslog det dokument som då antogs: "Ett kompromisslöst avslöjande av rötterna till rasfördomar och alla former och nyanser av nationell arrogans och chauvinism, särskilt antisemitism, måste bli en del av det dagliga arbetet för alla Fjärde internationalens sektioner, den viktigaste delen av kampen mot imperialism och krig."

För Ahlmark är en sådan politik dock inte nog. Den som inte är för staten Israel som judisk stat är inte fri från antisemitism, menar han. Grundargumentet tycks vara att alla folk har rätt till en egen statsbildning. Vi kan bara instämma däri. Vi är också för alla folks rätt att bilda egna stater om den stora majoriteten så vill, även om vi kanske inte anser detta vara det mest fördelaktiga ur ekonomisk eller politisk synvinkel.

Problemet med Israel är dock ett annat. Det kan inte vara en rättighet för något folk att bygga upp en stat på ett territorium som bebos av andra folk, utan dessa folks medgivande. Enligt vår uppfattning är Israel, liksom tidigare Rhodesia, eller den vita regimen i Sydafrika, en bosättarstat, skapad genom samarbete mellan reaktionära, borgerliga judar från Västeuropa och Nordamerika och den brittiska och amerikanska imperialismen. Varje år mottar Israel stora bidrag från fr.a. USA och det förväntas gentjänster för dessa pengar. Gentjänsterna består i att Israel uppträder som imperialismens brohuvud i Mellanöstern, en bastion för att kontrollera hela regionen.

För Ahlmark räcker det dock med att Israel har en demokratisk konstitution, vilket saknas i de flesta andra stater i området. Därför är Ahlmark beredd, även när han är kritisk till de värsta krigshetsarna, att alltid stödja Israel och Väst gentemot andra regimer i Mellanöstern. Han påstår till och med att FN-alliansen i samband med Gulfkriget gjorde "motstånd" mot Saddam Husseins aggressiva politik. Inte ens den massmedialt regisserade och uppförda slakten på ett stort antal helt oskyldiga iraker, kan få honom att ändra uppfattning.

Jag måste erkänna att jag inte riktigt förstår Ahlmarks polemik mot Sven Lindqvists bok *Utrota varenda jävel!* Han hävdar att den i stället borde heta *Lura varenda jävel!* Det som är så förbryllande är att Ahlmark enbart tar upp några få sidor i Lindqvists bok, som i korthet berör förhållandet mellan det som boken egentligen

handlar om, nämligen alla de pseudovetenskapliga rasteorier som växte fram på 1800-talet – en legitimering av brittisk, fransk och tysk kolonialism – och Förintelsen.

Lindqvist exemplifierar mycket utförligt en marxistisk grundtes när det gäller rasismen: att det systematiska, pseudovetenskapliga indelandet av olika folk i bättre och sämre, inleds i samband med kapitalismens framväxt.

Det är naturligtvis befogat att komma med invändningar mot Lindqvists enkelspåriga syn på nazismens antisemitism. Den innehöll utan tvekan starka irrationella drag. Det är inte hållbart att till hundra procent förklara den med ekonomiska faktorer. Det vore att reducera antisemitismen till en rent ekonomisk faktor. Men vad är det egentligen som är fel i Lindqvists huvudtes? Vad är det för fel på hans analys, och de paralleller han drar mellan imperiebyggarnas rasistiska "teorier" och nazismens utrotning av praktiskt taget hela judendomen i Östeuropa? Är alla jämförelser med Förintelsen i sig antisemitiska?

Enbart antisemiter eller galningar kan förneka det exceptionella i Förintelsen. Ingen bör missförstå oss på denna punkt: Det industriella avrättandet av sex miljoner människor är något alldeles oerhört, även i jämförelse med slaveriet eller andra grymheter under kolonialimperiernas tid. Men kan vi vara alldeles säkra på att inte den brittiska, franska eller tyska imperialismen under 1800-talet, förutsatt att tekniken existerade, inte skulle ha handlat på ett liknande sätt?

Ahlmark drivs i hög grad av sin längtan efter att finna en förklaring till medlöperiet. Varför ursäktar annars förnuftiga, kultiverade och intelligenta människor – alla oss andra tycks han inte bekymra sig för – diktatorer? Om Ahlmark inte hade haft en så stark avsky för marxismen, så skulle detta inte alls framstå som något problem. Alla de exempel inom "kultureliten" som han nämner, tillhör en typ som vi känner till sedan länge. På 30-talet beskrev Leo Trotskij dem gång på gång. I en av sina viktigaste böcker, *Den förrådada revolutionen* från 1936, skriver Trotskij följande om dem: "Att revoltera mot den egna kapitalismen var dessa författare helt främmande. Därför är de desto mer beredda att ta ställning för en utländsk revolution, som redan ebbat tillbaka i sina fåror. Före Oktoberrevolutionen och under ett antal år därefter fanns det ingen av dessa människor eller deras andliga förfäder som ägnade en tanke åt hur socialismen skulle införas i världen." Trotskij kallar dessa "vänner" till Sovjetunionen för "Bolsjevism för den bildade borgerligheten, eller mer exakt, Socialism för radikala turister."

Under kapitalismens kriser drivs många intellektuella bort från borgerligheten, i takt med att systemet alltmer framstår som omöjligt att försvara, men de flesta tar inte steget över till arbetarrörelsen, ansluter sig inte till arbetarnas kamp i det egna landet, utan blir radikala turister.

När de så besöker nationella befrielseörelser, eller stalinistiska regimer, upptäcker de till sin förtjusning att deras egen syn på världen, i verkligheten deras ställning som småborgerligt skikt, i hög grad överensstämmer med värdarnas inställning. Radikaliserade småborgare möter likasinnade och tycke uppstår.

Därmed inte sagt att Lagercrantz, Enquist, Ehnmark eller Lindqvist och deras böcker skulle vara förkastliga eller ointressanta. Det är helt enkelt ett konstaterande av att de och många fler intellektuella inte är revolutionärer, utan radikaler i största allmänhet. De kommer säkert också i fortsättningen att bidra till att väcka ungdomar och andra till medvetenhet om orättvisor och utsugning, men de har inte särskilt mycket att säga om hur ett nytt, revolutionärt arbetarparti ska kunna byggas.

Därför är också vår kritik av deras illusioner och politiska misstag en helt annan än Ahlmarks.

Internationalen 18 mars 1994

Storebror Ahlmark ser dig!

I förordet till sin nya bok *Det öppna såret. Om massmord och medlöperi*, skriver Per Ahlmark att de som "ojar" sig över att politiker och skribenter som försvarar friheten har en svart-vit världsbild bör "veta att de är sedda". Denna mentalitet genomsyrar hela boken och gör den tröttsam i uppräknningen av alla synder som enligt Ahlmark begåtts av svenska intellektuella. Stora som små åker med när Ahlmarks kvast drar fram. Framför allt ägnar sig Ahlmark åt sin favoritsysselsättning - att hudflänga sina motståndare i den s.k. debatten på tidningarnas kultursidor.

Hatobjekten är den här gången inte oväntat Myrdal, Enquist, Ehnmark, Palme, Lagercrantz, Lindqvist, Alf W. Johansson m.fl. Några av vänsterns "avfällingar" – Lennart Berntson, Annika Åhnberg, Håkan Arvidsson – får också veta att deras uppgörelser med det förflutna inte är tillräckligt devota.

Det ska inte förnekas att Ahlmark ofta träffar ömma punkter i 70-talets stalinistiskt och maoistiskt influerade vänster. Men när han kommer in på sina egna hjältar, blir Ahlmark idealistisk på ett pinsamt sätt. Då kan man onekligen tala om att stenarna viner i glashuset. Han talar exempelvis om Winston Churchill som en "överväldigande stor man". Varför? Jo, därför att han genom "egna insatser" räddade den europeiska civilisationen när den var som mest hotad, dvs. under andra världskriget. Den som inte inser detta visar bara, enligt Ahlmark, sin egen medelmåttighet.

När det gäller Churchill tillåter Ahlmark dock en mycket större toleransnivå mellan de demokratiska idealen och dennes handlingar och uttalanden. Churchill som hängiven anhängare av brittiska imperiet eller motståndare till välfärdsstaten får, enligt Ahlmark, inte skymma insatsen under andra världskriget.

Men sanningen är ju att Churchill och många andra ledande borgerliga politiker i Europa visade stor förståelse inför de fascistiska diktaturerna fram till den punkt när de insåg att Hitler och Mussolini hotade det egna landets imperialistiska intressen. Det skulle faktiskt vara möjligt att fylla en hel bok med uttalanden av det slaget och där skulle även Churchill återfinnas på en framträdande plats.

När Churchill besökte Rom 1927, fem år efter Mussolinis maktövertagande, sade han exempelvis följande inför en fascistisk publik: "Om jag hade varit italienare är jag säker på att jag av hela hjärtat skulle ha varit tillsammans med er i er segerrika kamp mot leninismens bestialiska entusiasm och lidelse... Er rörelse har gjort hela världen en tjänst."

Att Churchill kämpade mot den tyska nazismen under kriget är obestriddigt, men varför och vad kämpade han för? Den frågan bryr sig inte Ahlmark alls om.

Vad ska man säga om den slutsats som den nordamerikanske forskaren Rummel dragit av sina studier av konflikter, krig och massmord – att demokratier aldrig går i krig med varandra? Tanken upprepas till leda i boken och har även torgförts av Ahlmark i andra sammanhang. Ahlmark har sannerligen tagit Rummels slutsats till sitt hjärta. Men är den inte lite väl ytlig? Varför blir vissa länder demokratier och andra diktaturer? Ahlmark har inga som helst analysinstrument utöver motsatsparet demokrati och diktatur. Kan det eventuellt ha att göra med landets ekonomiska ställning? Ahlmark blir svaret skyldig. Ahlmark kan enbart hoppas på att människorna ska ta sitt förnuft till fånga och bli demokrater.

Frågor av typen – Hur många urinvånare utrotades i Afrika och Sydamerika av de makter som senare har blivit demokratiska? – är ointressanta för Ahlmark. Han stäl-

ler sig aldrig heller frågan om varför vissa demokratier antingen övergår till diktatur eller antar starkt auktoritära drag i samband med krig. Även för en ytlig betraktare är det uppenbart att den i sista hand svagare parten som regel uppvisar de starkaste auktoritära dragen (Tyskland och dess allierade i andra världskriget).

Till skillnad från en del av dem som Ahlmark angriper, känner sig många socialister inte besvärade av en diskussion kring de frågor som ligger honom närmast hjärtat. Men ingen meningsfull diskussion kan föras enbart på Ahlmarks villkor. Vi vill inte bara diskutera maoismens framfart i Kina, utan också frågan om varför Indien trots sin formella demokrati är ett så skriande ojämnt samhälle.

Revolutionära socialister hamnar lite vid sidan av i hela den diskussion som Ahlmark dragit i gång. Det beror inte på att vi är ointresserade av frågor om demokrati och diktatur. Istället beror det på att vi har en helt annan referensram än både Ahlmark och de flesta av hans motståndare i debatten. Det råder exempelvis ingen tvekan om att många av de svenska intellektuella som Ahlmark fördömer vid olika tillfällen uppträtt synnerligen okritiskt gentemot stalinistiska regimer av olika schatteringar. Däri kan vi bara instämma.

Men vårt dilemma är att vi inte bara nöjer oss med att fördöma den ena sidan. Vi fördömer även den sida som Ahlmark försvarar. De två sidorna är inte heller lika "dåliga" ur vår synvinkel. Stalinismen och andra odemokratiska riktningar inom arbetarrörelsen tillhör ändå – trots alla sina vidrigheter – rörelsen. Det är samma sak som med usla och korruperade fackbyråkrater. Vi vill gärna bli av med dem, men inte till priset av att den borgerliga staten eller kapitalet tar över fackföreningen. Uppgiften att rensa ut stalinismen inom arbetarrörelsen måste vara en uppgift för arbetarklassen och dess egen rörelse.

Ahlmark skriver mycket uppskattande om en del av vänsterns "avfallingar", exempelvis Göran Skytte. Men varken Skytte eller Myrdal är våra förebilder eller referenspunkter. Skyttes osympatiska drag har knappast minskat sedan han blev borgare, snarare tvärtom, och det är närmast en förolämpning mot arbetarläsarna när den tidning som står LO närmast, *Aftonbladet*, anställer kupongklipparen Skytte som krönikör.

Den klassiske anti-kommunisten Arthur Koestler, som från början var stalinist, är Ahlmarks ideal för en trovärdig uppgörelse med ett föga smickrande förflutet. Men Koestler bröt inte bara med stalinismen, han gick också över till andra sidan.⁴ Därför är hans böcker av så oändligt mycket mindre värde för socialister än exempelvis Victor Serges böcker. Men Serge tycks Ahlmark aldrig ha hört talas om, trots att han mästrar Alf W. Johansson och många andra i fråga om okunnighet.

---

⁴ Se Koestlers bidrag i boken [Vi trodde på kommunismen](#). Och Isaac Deutschers tänkvärda bokrecension [Exkommunistens samvete](#)

Överhuvudtaget verkar fenomenet okänt för Ahlmark; en socialist som slåss mot stalinismen men förblir socialist. Trots att den kategorin människor omfattar tusentals, tiotusentals och antagligen många fler. Det ska dock erkännas att Ahlmark ändå har insett och påtalar att trotskisterna utrotades i Stalins läger.

Beträffande Palme ger Ahlmark en uppsjö exempel på tvetydiga formuleringar som inte heller socialister bör godkänna. Men för Ahlmark är det bara de intellektuellas och privilegierades villkor som är viktiga. När Maria Leissner förra året, i Ahlmarks anda, drog i gång en hel karusell kring Göran Perssons uttalanden i Kina, kan man som socialist naturligtvis instämma i att detta är en skandal. Men inte av samma skäl som Leissner.

Vi hade velat se och höra ledaren för det största svenska parti som åberopar sig på arbetarrörelsen fördöma de vidriga förhållanden som den kinesiska stalinismen påtvingar arbetarna, inte minst i de så kallade ekonomiska frizonerna. Leissner ville istället att Persson skulle tala om ett fåtal intellektuella dissidenter. Det må vara hänt att en del intellektuella behandlats mycket illa, men Persson teg också om miljontals arbetares usla villkor, låga löner, brist på fackliga rättigheter, ja rent av villkor som tillåter att arbetare låses in och nästan kedjas fast vid maskinerna för att öka utsugningen.

Ahlmark tiger dock om att det svenska storkapitalet i sin helhet gav blanka fan i de dissidenter som han själv ömmar för. De ville göra affärer och blev lika upprörda som Persson över Leissners påhopp. Med en god affär i sikte krymper kapitalistens samvete påtagligt, vilket är en läxa som Ahlmark borde studera.

Ett närmast komiskt inslag i boken är Ahlmarks försök att bemöta den tidigare stalinisten Lennart Berntson. Berntson har låtit Ahlmark få smaka på den egna medicinen. Ahlmark beskyller allehanda människor för att ovetandes ha berett marken för stalinism och antisemitism, men Berntson beskyller Ahlmarks skötebarn socialliberalismen för att ha öppnat vägen för vänstervågen (det som Ahlmark kallar "det galna kvartsseklet"). Så kan det gå. Vänsterliberalen och stalinisten hudflängs av socialliberalen, som i sin tur får sina fiskar varma av den tidigare stalinisten som nu blivit konservativ. Vilket spektakel!

Den allvarligaste bristen i Ahlmarks bok är ändå inte de egna hjärnspökena, dvs. hans tro på att de intellektuellas svek mot demokratins ideal är en av vår tids stora frågor. Istället är det karaktären av privat uppgörelse med vänner och ovänner som till sist får boken att kapsejsa. Vem är intresserad av Ahlmarks relation till Bo Strömstedt genom åren? Vem annan än de som tillhör de små koterierna kring tidningsdrakarna i Stockholm?

Internationalen 24 april 1997

Självbedrägeriet fortsätter

Göran Rosenbergs nya bok, *Da Capo al Fine och andra efterklöka betraktelser*, har uppmärksammats en hel del som en "syndabekännelse" från en före detta "vänsterist". I likhet med när Per Ahlmarks bok *Vänstern och tyranniet* publicerades i början av året, har Rosenbergs bok gett upphov till en strid ström av kommentarer, halvsanningar och rena lögnar. Sällan är det så många okunniga "experter" och "kännare" som uttalar sig i massmedia som när detta ämne kommer på tapeten.

Da Capo al Fine (Moderna tider, 1994)

Låt mig ge ett exempel på de rena lögnerna och utreda lite av bakgrunden till den nuvarande diskussionen om "vänsterns skuld".

En av maoismens förgrundsgestalter i Sverige, Bo Gustafsson, historiker i Uppsala, uttalar sig i *Svenska dagbladet* 11/4. Artikelförfattaren, Ricki Neuman, presenterar Gustafsson genom att framhålla: "på den tiden medlem i bl a Clarté och KFML." Det är naturligtvis sant att Gustafsson var medlem i KFML och tidigare Clarté, men det är knappast hela historien. Bo Gustafsson tillhörde den relativt lilla grupp äldre stalinister som bröt med Vpk 1967 för att bilda KFML. Han var med i Vpk:s programkommission och skrev bl.a. en reservation till det partiprogram som antogs på kongressen 1967 när partiet bytte namn från SKP till Vpk.

Gustafsson tillhörde också Marxistiska sällskapen, som bildades av maoistiskt inspirerade stalinister inom SKP 1965 och som kom att utgöra den politiska kärnan i KFML när det bildades på midsommarkonferensen 1967. Året därpå, 1968, skrev han en broschyr, *Vad vill Kommunistiska förbundet*, som utgjorde den nya organisationens

främsta programskrift. Bo Gustafsson var dessutom KFML:s första ordförande och långt ifrån vilken medlem som helst.

Tillsammans med gammelstalinisterna Nils Holmberg och Knut Senander från Göteborg, en del medlemmar från Set Perssons vänsterstalinistiska grupp SKA, samt yngre och äldre oppositionella från SKP/Vpk (bl.a. Frank Baude) utgjorde Gustafsson den politiska ledningen i den nya organisationen. I samband med splittringen inom KFML 1970, när KPMLr uppkom, hamnade Gustafsson lite i skymundan för yngre krafter.

Men innan dess utkämpade Gustafsson 1969 en polemik om Stalins terror med Bengt Alexanderson i *Aftonbladet*, med anledning av Robert Conquests då nyligen publicerade bok *Den stora terrorn*. Bo Gustafssons försvar för Stalin utgick från den kinesiska broschyren *Till frågan om Stalin*, där det slogs fast att denne var 70 procent bra och 30 procent dålig. Till minussidan räknades främst att Stalin inte alltid kunde skilja på motsättningar inom folket och motsättningar mellan folket och dess fiender. Vad detta betydde var egentligen höljt i dunkel frånsatt att de ökända Moskva-processerna 1936–1938, som ledde till utrotandet av hela det gamla bolsjevikgardet, inte tillhörde minussidan utan snarare var en del av de 70 procenten på Stalins pluskonto.

Detta monstruösa försvar av den stalinistiska terrorn mot gamla bolsjeviker, alla trotskister utrotades, arbetare i största allmänhet som opponerade sig eller bönder som tvingades in i kollektivjordbruken med gevärshot, för att inte tala om alla andra som drogs med av maskineriet, togs upp av de svenska maoisterna med Bo Gustafsson i spetsen. År 1969 fanns det flera anledningar till varför frågan var aktuell. Dels hade polemiken mellan Gustafsson och Alexandersson ägt rum och dels skrev en viss Sigge Åkervall (var blev han av?) en så småningom ökad artikel i KFML:s tidning *Gnistan* med titeln "Sanningen om Lenins testamente".

Åkervalls artikel visade sig till stor del vara byggd på böcker av en Dmitrevskij, anti-kommunistisk exilryss med stor beundran för starka "ledare", bl.a. Mussolini och Stalin. Socialistiska Partiets föregångare, Revolutionära Marxister, som befann sig i sin allra första fas, avslöjade det hela i nr 1 av *Revolutionär information*. Det hela blev mycket pinsamt för KFML.⁵ När Åkervall vid brytningen 1970 kom att tillhöra r:arna, kunde den andra halvan beskylla sina maoistiska meningsmotståndare för att ha underlättat för trotskisterna att göra sin röst hörd.⁶

Jag hade själv som 17-åring värvats till KFML 1969 genom mitt medlemskap i FNL-grupperna och gavs medlemskap genom att ett undantag gjordes från 18-års-

⁵ Svaret skrevs av Kenth-Åke Andersson, se [Kfml:s omvälvning av historien](#) (innehåller även *Gnistan*-artikeln).

⁶ Sigge Åkervall hade under de första åren efter brytningen en framträdande roll i KFMLr, men han avsattes ur centralkommittén 1974, anklagad för att ha varit huvudansvarig för den sekteristiska ultravänsterlinje som r:arna fört under åren 1972-73 (om uppgörelsen med ultravänsterpolitiken, se dokumentinsamlingen [KFML\(r\) åren 1972-74: Med sekterismen i högsätet](#)). Sigge Åkervall försvann därefter helt från politiken.

regeln i stadgarna. En av Internationalens främsta medarbetare under många år, Håkan Blomqvist, försåg mig med kritiken av artikeln i *Gnistan* och lyckades oroa mig ordentligt. Oron spred sig också på andra håll och en motoffensiv sattes igång av gammelstalinisterna för att övertyga den unga generationen maoister om Moskva-processernas förträfflighet. Det blev inledningen till att en del, bl. a. jag själv, bröt med maoismen.

Jag minns bl. a. ett möte som ägde rum 1969 i Åsö gymnasiums aula på Söder i Stockholm. Bo Gustafsson var huvudtalare och naturligtvis fanns det ingen representant närvarande för en kritisk uppfattning. Gustafsson läste på detta möte upp den gamla stalinistläxan om "trotskisternas kontrarevolutionära verksamhet" från Trotskij's födelse till dags dato. Han hade dessutom mage att använda sig av Lenins karakteristik av Rosa Luxemburg, "hon begick allvarliga fel men var ändå en örn jämfört med sina samtida", för att slå fast Stalins historiska betydelse.

Denne Bo Gustafsson, som av r:arna döptes till "Sosse-Bosse", uttalar sig nu i *Svenska dagbladet* och säger bl.a. att många av de ställningstaganden som Ahlmark dragit fram "handlade mer om att posera, markera en position här hemma - än ett genomtänkt, helhjärtat stöd till de röda khmererna eller Kina. Många av oss lät sig helt enkelt förföras av idén om jämlikhet."

Jaha, var det därför som de ljög om Stalintidens terror, utrotningen av alla gamla bolsjeviker, mordet på Trotskij och alla de andra lögnerna som Kenth-Åke Andersson visade upp i *Fjärde internationalen* nr 7/8, 1972, ett specialnummer om "Lögnens renässans".⁷ Var det för att "posera" som ni med våld försökte driva ut oss ur Vietnamdemonstrationer, ibland med polisens hjälp. Vari ligger jämlikhetsaspekten i dessa fall?

Bo Gustafsson, Nils Holmberg, Knut Senander och deras yngre anhängare, sådana som Göran Rosenberg, eller den nyutnämnde professorn i historia, Johan Söderberg, eller folkpartisten Anders Berge, eller varför inte den nyliberale ekonomen Kurt Wickman, som tillsammans med Lars Gustafsson 1972 skrev den kanske vidrigaste bok som gavs ut av Oktoberförlaget: *Marxism eller trotskism?*, bidrog till att hindra den politiska utvecklingen i den svenska vänstern.

De politiska brott som de gamla maoisterna borde ställas till svars för är att de förde vidare och gav nytt liv åt den stalinistiska lögnmaskinen. De missledde och felskolade flera årsgrupper med radikala ungdomar. Blott en mindre del av dem kunde hitta ut ur virrvarret.

Förutom Jan Myrdal, som aldrig sviktat i sin stalinism, eller kanske vi ska kalla det "myrdalism", tycks många av de som var med när det begav sig och som var ansva-

---

⁷ [Om Moskvarättegångarna](#). Se även [Inledning till "Lögnens renässans"](#) som innehåller länkar till de övriga artiklarna.

riga för genomdrivandet av dessa kampanjer till försvar för Stalin och stalinismen, helt ha förlorat orienteringen.

Till dessa får nog Göran Rosenberg räknas. Han har visserligen funnit en trygg hamn i en försiktig nyliberalism med socialliberala förtecken, men han tycks ändå misströsta. Ibland tycks den religiösa utvägen ligga honom nära till hands.

Den bok som han sammanställt är till allra största delen gammalt material. Bara en kortare text är nyskriven. Det finns alltså inte mycket nytt i den. Någon uppgörelse med sitt förflutna har Rosenberg inte skrivit. Han har inte ens skrivit ihop artiklar med liknande innehåll utan låter läsaren flera gånger möta exakt samma formuleringar eller citat. Rosenbergs favoritcitat från Arthur Koestler upprepas inte mindre än tre gånger.⁸

Arthur Koestler tycks ha föresvävat Rosenberg som ett föredöme i uppgörelsen med sitt förflutna. Men Koestler var en betydande författare, inte krönikör som Rosenberg, och han försökte gå lite djupare än Rosenbergs plattityder.

Följande stycke tycks vara en sammanfattning av Rosenbergs ståndpunkt: "Rent allmänt förefaller det vara så att en politisk rörelse, som bygger sin existens på genomförandet av ett på förhand definierat slutmål (det kommunistiska, socialistiska, klasslösa, tusenåriga etc. samhället) och som relaterar allt sitt handlande till denna politiska utopi, oundvikligen kommer i konflikt med grundläggande principer och värderingar i ett samhälle byggt på respekt för individer och tankar." (s. 49)

Den slutsatsen tycker jag mig ha läst hundratals gånger. Den blir inte bättre för att den upprepas. Poängen är ju att marxismen inte är en utopisk lära. Den uppstod just som ett avståndstagande från den utopiska socialismen och bygger sina ståndpunkter på grundliga, vetenskapliga analyser av utvecklingen, och inte "ett på förhand definierat slutmål". Det säger en hel del om den marxistiska skolning Rosenberg fick i den maoistiska rörelsen, att han nu upprepar samma dravel som så många besvikna stalinister före honom.

Boken handlar bara till en viss del om "vänstern" och dess "synder". Det övriga är ett urval av Rosenbergs krönikor ur *Moderna tider*, den tidning som han är redaktör för. Det är ingen större upplevelse att läsa om varför Rosenberg avskyr folk som skaffar sig torp på landet eller hur han upplevt sina USA-vistelser.

Titeln på Rosenbergs bok syftar på en musikterm och i förordet upplyser han läsaren om att detta inte ska uppfattas bokstavigt, som slutandet av en cirkel, utan som en "medveten tematisk återkomst". Frågan är väl ändå om inte cirkeln nu är sluten, åtminstone vad gäller självbedrägeri. Rosenberg vill nämligen inte helt ta avstånd från sitt förflutna utan omtolkar det, eller uttryckt på ren svenska, han förfalskar det.

---

⁸ Som redan påpekats ovan så ingår Koestlers uppgörelse med stalinismen i boken [Vi trodde på kommunismen](#).

I förordet skriver han: "I sextiotalets revolutionära vänsterrörelse rymdes, bland mycket annat, drömmen om den självständiga människan, förmögen att råda sitt eget öde och bygga sitt eget samhälle. Det var min utgångspunkt då, och är min utgångspunkt nu."

Vilket hyckleri, vilket spel för gallerierna! Det där "bland mycket annat" vet vi vad det innehöll och det hade ingenting med självständighet att göra.

Internationalen 6 maj 1994

Gamla maoister "justerar protokollet"

Strömmen av avböner och halvkvädna visor fortsätter från folk som var med i 70-talets maoistgrupper. För ett tag sedan hördes Ronny Schueler, tidigare ordförande i Röd ungdom, i radio tala om att de svenska maoisterna "saknade demokratisk trovärdighet". Det är till att uttrycka sig på ett förmildrande sätt, men ändå acceptabelt för de borgerligt liberala kretsar där många av ex-maoisterna nu rör sig.

Nu är det så att jag en gång i tiden råkade känna denne Schueler. Jag misstänker dessutom att jag delvis bidrog till att han drogs in i den maoistiska karusellen. Men min egen korta sejour i Kommunistiska Förbundet Marxist-Leninsterna (KFML) avslutades med upprördhet och protester både mot återupplivandet av Stalintidens lögnmaskineri och de handgripliga förföljelser som drabbade andra grupper inom vänstern. Maoisterna hade inga skrupler när det gällde att slå ned eller baktala de inom vänstern som åberopade sig på trotskism, anarkism eller något annat som inte föll den store rorsmannens lärjungar på läppen.

En del av dem tycks inte alls ha tänkt på den sidan av saken. För dem är alla hugg och slag som de riktade mot sina kritiker till vänster, alla odemokratiska uteslutningar eller alla gånger de skickade polisen på oss för att kasta ut våra plakat ur olika demonstrationer inte intressant. Istället handlar det om deras trovärdighet i de liberala kretsar där de nu rör sig.

En av maoismens förgrundsgestalter i början 70-talet, Bo Gustafsson, framträder i en stor intervju i *Svenska dagbladet* den 11 oktober. Han har nu hunnit bli professor i ekonomisk historia och "direktor" vid Kollegiet för samhällsforskning (vad det nu kan vara?).

Gustafsson var en viktig länk mellan de gamla stalinisterna (Nils Holmberg, Knut Senander m.fl.) i Sveriges Kommunistiska Parti (SKP) som stod i opposition till partiledningen (Hermansson) och den yngre generationen i Clarté och FNL-rörelsen. Han gav deras 1930-talsstalinism en smakligare utformning genom att krydda den med Maos blomsterspråk. Både Senander och Holmberg hade tillhört kärnan i det stalinistiska SKP och försågs av syndikalister och "kilbomare" på 30-talet med de föga smickrande öknamnen "Moskva-Nisse" och "Sen-ander".

I rubriken till intervjun med Gustafsson talas det om att "justera protokollet". Och det är just detta Gustafsson gör. Man kan visserligen inte anklaga honom för annat än att ha blivit socialdemokrat. Det kunde ha slutat värre än så. Men hans historieskrivning är alltför idylliserande och framställer honom själv som lurad av maoismens förföriska toner i samband med den s.k. kulturrevolutionen på 60-talet.

Men Gustafsson var redan innan dess organiserad stalinist, liksom andra som skulle komma att spela en framträdande roll i 70-talsvänstern (t. ex. Frank Baude). De var redan medlemmar i SKP eller Vänsterpartiet Kommunisterna (VPK), som det döptes om till 1967. Gustafsson ingick faktiskt i SKP:s programkommission inför kongressen 1967. Han var ingen duvunge som förfördes av den store rorsmannen. Istället var det han som förförde mig och många andra ungdomar i slutet av 60-talet och början av 70-talet med sin något smakfullare variant av stalinism.

Gustafsson blev ordförande i KFML vid bildandet 1967 och skrev den första viktiga programbroschyren: *Vad vill Kommunistiska Förbundet?* Två år senare var han involverad i en polemik med Bengt Alexanderson i *Aftonbladet* om Robert Conquests bok *Den stora terrorn* som försökte kartlägga Stalintidens terror. Samtidigt började också en misstänksamhet växa fram i stora delar av vänstern inför hyllandet av Stalin. Bo Gustafsson var faktiskt den som framför alla andra propagerade en positiv syn på Stalin. Han gjorde det exempelvis vid ett stort internt KFML-möte på Åsö gymnasium i Stockholm 1969.

I intervjun nämner han bara ett förord där han skulle ha fällt positiva omdömen om Stalin. I det fallet kan man inte tala om att "justera protokollet" i bemärkelsen att fastställa vad som är sant eller inte. Bo Gustafsson spelade en avgörande och ödesdiger roll när det gällde att säkra mao-stalinismens dominans i den svenska vänstern under 1970-talet. Vi är fortfarande några som minns en hel del annat än det som ex-maoisterna eller ex-stalinisterna (Håkan Arvidsson, Lennart Berntson m.fl.) nu vill lätta sitt samvete med.

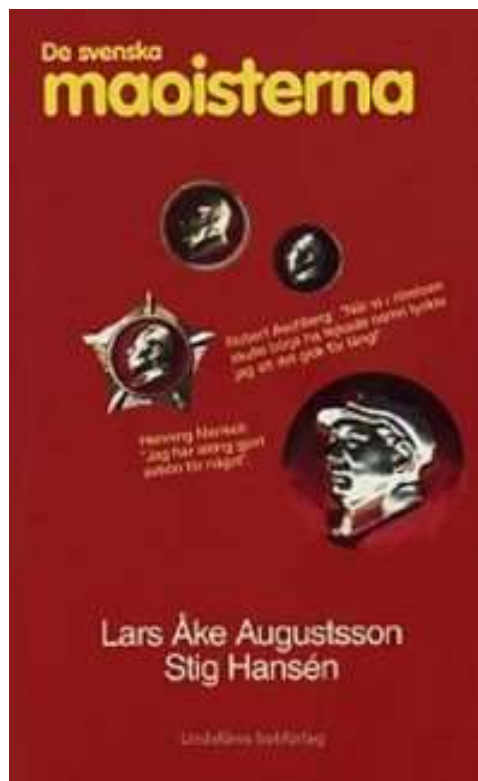
Gemensamt för alla dessa avfällingar var deras rabiata hat mot andra uppfattningar inom vänstern och framför allt mot trotskismen. Det är möjligt att det räcker med att bekänna sin odemokratiska inställning för att bli accepterad i borgarnas salonger eller akademier. Men vi glömmer inte deras intriger, lögner eller hugg och slag. Vi väntar oss inte heller att de utifrån sin nuvarande politiska ståndpunkt kommer att agera annorlunda än då.

Arbetarmakts nyhetsbrev 12 december 1995

Selektiv maoistisk nostalgi

En viss nostalgi bör man kosta på sig inför sitt eget förflutna, men när det handlar om politik kan man inte låta nostalgin skymma de politiska lärdomarna. Ledande svenska maoister från 70-talet befinner sig för närvarande i ett tillstånd av nostalgi,

och tyvärr kan man inte med bästa vilja i världen påstå att Lars Åke Augustssons och Stig Hanséns bok *Maoisterna. En historia berättad av några som var med* innehåller annat än korn av nödvändiga slutsatser beträffande rörelsens nedgång och fall.

Lars Åke Augustsson, Stig Hansén, *Maoisterna* ... (Ordfront, 1997)

Tidningen *Metro* intervjuade i september (den 23) några av de som figurerar i boken och fick lite skiftande svar på frågan om deras nuvarande inställning: Robert Aschberg kallar sig idag "nyliberal sosse", Mats Örbrink, programdirektör på Kanal 5, är "oerhört glad åt att det inte blev revolution i Sverige", Jörgen Widsell, direktör i Kinnevik, är numera "liberal anarkist" och anser att Maos lilla röda "innehöll ett och annat tänkvärt", Jeanette Gentele, journalist på *Svenska dagbladet*, tycker att tiden på den maoistiska tidningen *Gnistan* var "rätt skojig", Jan-Olof Norell, gymnasielärare och aktiv i Vallentunapartiet, är fortfarande socialist men inte kommunist.

Peppe Engberg, chefredaktör för *Månadens affärer*, har Lenins samlade verk kvar hemma - "Någon dag kan man behöva dem", säger han. Man undrar till vad, eftersom han samtidigt säger att: "Kapitalismen är överlägsen kommunismen på alla områden, från att försörja folk till att ha kul. Och jämlikare." Engberg har sin egen lilla tolkning av den svenska maoismen: "Grundinställningen byggde på enkla liberala idéer, ett slags förlängning av den borgerliga revolutionen. Kanske är det därför som så många av oss är principfasta folkpartister i dag." Själv säger han sig dock inte vara folkpartist utan röstar på allt utom Vänsterpartiet.

Uttalandena täcker nog ganska väl det spektrum av svar man skulle få även med ett större urval av före detta maoister. För många av dem har det gått bra. Åtskilliga

har gjort karriär inom medievärlden eller som förläggare, direktörer och professorer. Man kan ju bara undra över vad som hänt med gräsrotsmedlemmarna. Har de vänt sig bort från arbetarrörelsen med avsmak eller knogar de vidare någonstans i kamp mot nedskärningar och nyliberalism? Känner de bitterhet gentemot sina forna kamrater som gjort karriär och lever gott på de kunskaper de förvärvade i rörelsen?

Augustsson/Hanséns bok tycks ha varit efterlängtd på vissa håll. När boken presenterades och diskuterades vid ett möte på ABF-huset i Stockholm kom ett hundratal personer. Även om rörelsen idag är död sedan tio år, finns det utan tvivel ett behov att summera erfarenheterna av den svenska maoiströrelsen från dess födelse vid mitten av 60-talet till den märkliga nedgången i slutet av 70-talet.

För oss som varit med i vänstern sedan slutet av 60-talet vimlar boken av bekanta namn, varav en del numera även är kända för en större allmänhet: Jan Guillou, Stefan Lindgren, Sture Ring, Knut Carlqvist, Kalle Hägglund, Anders Björnsson, Göran Rosenberg, Christer Romilson, Bo Gustafsson, Björn Linnell, Carl Hamilton, Gunnar Ohrlander, Henning Mankell m.fl.

Under ett par år kring decennieskiftet mellan 60- och 70-tal tillhörde jag själv FNL-grupperna, Clarté och KFML. Jag kan inte påstå att jag betraktade mig som maoist, snarare kommunist (eller som jag nu ser det, stalinist) i mer klassisk bemärkelse. Därmed har jag också nämnt den grundläggande skiljelinje som fanns mellan olika kategorier av medlemmar i rörelsen. En del var, i likhet med mig, huvudsakligen inspirerade av den opposition mot reformismen i det svenska kommunistpartiet (då under förkortningen VPK) som leddes av sådana som Nils Holmberg, Knut Senander, Bo Gustafsson, Frank Baude och andra.

Jag vet att jag själv såg med stor skepsis på en del av de nyfrälsta maoisternas ritualer: varje möte skulle exempelvis innehålla en punkt med "Veckans citat" (ur Maos lilla röda), citat som ofta var rena plattityder ("Vi är mot allt som är dåligt och för allt som är bra", är den möjliga kontentan av dem). För att inte tala om de religiöst lagda personer, ofta samlade i Clarté eller Svensk-kinesiska vänskapsförbundet, som varit i Kina eller möjligen Albanien, och som ofta visade en generande naivitet när de skulle berätta om sina upplevelser.

Min egen grund fanns i den svenska arbetarrörelsen och det tror jag gäller för de flesta av de kamrater jag hade på den tiden. När jag nu möter en och annan av dem, efter många års bitterhet gentemot mitt "avfall" till trotskismen i början av 70-talet, så upptäcker jag till min glädje att en hel del av dem förblivit arbetarrörelsen trogna, som fackligt aktiva, ombudsmän eller annat.

I boken talas det om rörelsens "makalösa enighet", med tillägget "det var nästan aldrig 'någon emot'". I den formuleringen finns en central tankegång som författarna borde ha utvecklat. Naturligtvis var monolitismen ett arv från stalinismen, men hade

det inte varit klädsamt med ett erkännande gentemot de inom vänstern som hävdade just värdet av intern debatt ända till erkännandet av rätten att bilda tendenser och fraktioner?

Tyvärr är detta ett genomgående inslag i boken. Beredvilligheten att erkänna fel och brister inför liberala eller socialdemokratiska kritiker är påtaglig. Kritikerna från vänster, anti-stalinistiska grupper av trotskister eller andra riktningar, ges inte ett enda erkännande. När författarna på ett mycket försåtligt sätt försöker insinuera att Frank Baude och KFML(r) var något slags provokatörer, används deras anti-trotskism (t.ex. utdelning av "Månadens ishacka" till motståndare med trotskistiska sympatier) som ett uppseendeväckande inslag.

Däremot har Augustsson/Hansén inget att säga om de egna anti-trotskistiska kampanjerna, varken den av Knut Carlqvist, numera debattör i SAF-regi, författade broschyren *Trotskismen, fronterna och Vietnamrörelsen* (1970),⁹ som användes för att driva ut anti-stalinister ur FNL-rörelsen, eller den senare boken *Marxism eller trotskism?*, skriven av den idag nyliberale ekonomen Kurt Wickman och Lars Gustafsson (inte författaren).¹⁰ Dessa böcker är antagligen efterkrigstidens främsta svensktillverkade exempel på historieförfalskning.

Inte heller säger Augustsson/Hansén något om de kampanjer som fördes mot "vänsteropportunisten" i olika former. Jag har själv upplevt några av dem handgripligen. Den i boken mycket prisade enhetsfrontspolitiken innebar bland annat att vi som ville föra fram ett socialistiskt perspektiv på kampen i Indokina inte fick delta i FNL-rörelsens demonstrationer. När vi ändå insisterade på vår rätt, bemöttes vi ofta av ordningsvakter som med hugg och slag försökte driva bort oss eller av demonstrationsledningen tillkallade poliser. Därom har boken inget att säga.

Författarnas analys av stalinismens historia är föga förvånande rakt motsatt den de förfäktade under många år. Nu sägs "den kommunistiska metoden att rensa ut meningsmotståndare" bestå i att "avrätta dem eller fängsla dem på obestämd tid". Metoden påstås ha varit "initierad av Lenin strax efter oktoberrevolutionen". Däremot slår Augustsson huvudet på spiken när han i sin utträdesansökan 1978 konstaterade "att det var Stalins blodiga utrensningar som var den verkliga kontra-revolutionen".

En kvardröjande känsla finns hos många av de intervjuade att rörelsen kunde ha överlevt om den inte knutit upp sig så hårt till Kina eller Pol Pots Kampuchea. Däremot tycks ingen förutom Per-Åke Lindblom, fortfarande aktiv med *Nya Arbetartidningen*, ha kommit på att den kinesiska teorin om socialimperialismen

⁹ Skriften och flera kritiska inlägg finns samlade i [Debatten om "Trotskismen, fronterna och vietnamrörelsen"](#). OBS: Den skrevs inte av Knut Carlqvist, utan av författarduon Wickman/Gustafsson.– se förordet till skriften, samt K-Å Anderssons *Inledning till "Lögnens renässans"* (s. 9, se nästa not).

¹⁰ Kenth-Åke Andersson skrev en utförlig kritik av boken med titeln "Lögnens renässans". Se [Inledning till "Lögnens renässans"](#). Där finns även länkar till de övriga delarna.

(Sovjetunionen) som den främsta fienden till världens folk ledde maoisterna rakt i famnen på den svenska borgarstaten och dess socialdemokratiska förvaltare.

Anklagelserna för att ha försvarat eller bagatelliserat stalinismens terror i Sovjetunionen, Kina och andra länder bemöts på följande föga trovärdiga sätt: "Vi kan med rätta kritiseras för hur villigt vi trodde att offren för Stalins politik var färre än de verkligen var. Men till skillnad från hur dagens nazister förhåller sig till Förintelsen, förnekade vi inte att fångläger och massavrättningar förekom i Sovjetunionen."

Jag vet inte om det kan betraktas som en förmildrande omständighet. Det finns otvivelaktigt nazister som inte väjer för att ta på sig ansvaret för Förintelsen, men att de skulle vara hedervärdare än andra nazister måste väl ändå framstå som en tveksam slutsats. Argumentet är speciellt uppseendeväckande för de som i likhet med mig stämplades som CIA-agenter och anhängare till den välkände Gestapo-agenten Leo Trotskij!

I slutet av boken gör författarna en utflykt till Norge för att hitta förklaringar till varför rörelsen överlevde där men inte här. En av AKP(m-l):s förhärdade stalinister, Tron Øgrim, har följande att säga om orsakerna, ett svar som det säkert ligger en del i: Det finns "en nationalradikalism i Norge, bland annat knuten till den norska flaggan. Därför har trotskismen aldrig haft en chans här." Maoismens grund i ett slags blandning av stalinism och nationalism skulle därmed vara bevisad och den svenska variantens fall ett resultat av frånvaron av nationalradikalism! Se där!

Var står då Augustsson/Hansén idag? Glädjande nog har de inte helt försonats med världens nuvarande tillstånd: "Vi är fortfarande revolutionärer i den meningen att vi anser att det krävs en grundläggande förändring av hela världsordningen", men med "fredliga, demokratiska metoder". De kan dock inte längre kalla sig kommunister med tanke på allt som gjorts i dess namn.

Bokens politiska slutsatser kan sägas inrymmas i två formuleringar: Maos idéer var bra, men de följdes inte, inte ens av Mao själv, och att de svenska maoisterna fick välja mellan troheten mot maoismen eller folkets breda massor, som ju inte var maoister. Det är inte mycket till politiska slutsatser och det är knappast någon tillfällighet att marxismen knappast ens nämns.

Maoismen visade sig leda till försoning med kapitalism och borgerlighet. En mer svidande kritik av maoismen kan inte tänkas. Augustsson/Hanséns bok kan säkert användas som viktigt material i en framtida marxistisk studie av den svenska maoismens historia. Därutöver finns det några korn här och var, men inte mycket mer.

Vad vill Gud med Göran?

Det gamla talesättet att konvertiter alltid är värst har ännu en gång besannats. I årtal har Göran Skytte spytt galla över sin ungdoms socialistiska övertygelse. Det kan man i värsta fall stå ut med. Han är varken den förste eller den siste som tar avstånd från sina gamla kamrater och det bästa hos sig själv.

Men den bok Skytte skrivit för det kristna förlaget Libris, naturligtvis efter "enträgna uppmaningar", ger sig ut för att skildra hans "andliga resa". Det är en grov överdrift. Boken visar bara en enda sak: Göran Skytte har ett enda övergripande intresse, nämligen sig själv. Vid ett och annat vägska'l under den "andliga resan" förefaller han nästan ana detta. Men insikten sjunker snabbt undan och allt återgår till den vanliga dansen kring egot.

Göran Skyttes självbiografiska bok *Omvänd* (Libris 2008)

Göran Skytte är inte kristen därför att han känner sig övertygad om det fina med den kristna moralen eller något annat nästan seriöst skäl. Han är givetvis kristen därför att Gud "vill något" med just honom. Med illa dold stolthet berättar han hur olika personer uppmuntrar honom att bli predikant.

I förordet kallar sig Skytte "kritiskt lagd journalist och samhällsdebattör" som kommit fram till "att det skulle strida mot mitt kritiska förnuft att inte tro på Gud" och till slut "började boken skriva sig själv". Det är kanske högre makter som varit framme... men den litterära förmågan är så bristfällig att en jämförelse åtminstone med de bästa delarna av Bibeln - som ju påstås härröra från den högste själv - blir förödande.

Han har inte mycket att säga om sina år i vänstern. Vänsterns ungdomsförbund och Förbundet Kommunist var uppenbarligen inte rätt arena för hans ego. När Skytte ska förklara varför han blev "revolutionär kommunist" blundar han inte "för att den psykologiska förklaringen kan vara obehaglig att se och bekänna." Här är han något viktigt på spåren, men just då avbryts resonemanget och vi serveras den banala slutsatsen att han letade efter paradiset på fel ställe. Lammen sover inte med lejonerna hos vänstern... utan hos de kristna.

När Skytte kommer fram till 1990-talet, då han ständigt befann sig i mediernas mitt, börjar hans ego blomma för fullt: "Jag trivs i strålkastarljuset. Jag blir upptagen av mig själv, självgod och självbelåten." Nu börjar sannerligen polletterna trilla ner... Men innerst inne finns det något som pockar på att komma till uttryck. Han besöker i all hemlighet kyrkor, börjar i sina teveprogram ta upp religiösa frågor och en rad viktiga personer stiga fram som fått honom att bryta med livet i rampljuset. Den första är ledaren för Livets ord, den ökände Ulf Ekman.

Ett sammanbrott får Skytte att gå i terapi och långsamt börjar han nysta upp sina dåliga sidor. Bland de "synder" han förtecknade återfanns: högmod, förtal, dubbelmoral, girighet, lögn för att förbättra bilden av sig själv, önskningar om att andra ska drabbas av "onda saker" osv. Han hade lätt för att "kritisera andra" och "skuldbelägga". Ovanpå allt detta avslöjar han att han en gång "besökte en bordell i Spanien", och det inträffade inte när som helst utan under påskhelgen.

Så småningom börjar han använda Bibeln på samma sätt som maoisterna använde Maos lilla röda. Han läser i den varenda dag och hittar alltfler formuleringar som känns aktuella. Bibeln är som bekant en bok som innehåller mycket - och tolkningarna är otaliga.

Efter en vistelse på en så kallad retreat bryter den nya tron fram. Han börjar tacka Gud för det som händer i hans liv och tanken på att Gud vill något med hans liv tar form. Om nu inte arbetarklassen ville något med hans liv, kanske Gud har något på lut...

I mitten av 1990-talet inleds också en rad av äktenskap. Det är inte lätt att hålla räkningen på dem och det är ännu svårare att förstå varför de misslyckas. Det ena äktenskapet efter det andra med troende kvinnor upplöses utan någon förklaring.

Kapitlet om Skytte som kristen "på riktigt" inleds med en rad positiva händelser, bland annat stiger värdet på hans aktier med 30 procent under en månad. Det är nästan så att man kan ana den högstes ingripande även här, eller kanske är det Ulf Ekmans lära om penningarnas välsignelse som äntligen ger resultat?

Det räcker inte med att aktierna stiger i värde, han erbjuds också att skriva om aktier i tidningen *Privata affärer* och blir "personal adviser" till huvudägaren i "ett stort börsnoterat företag". Herren ser till de sina, skulle man kunna säga. För Skytte

är det faktiskt så: "Det är som om Gud ger mig allt detta." I samma veva är han också med och angriper Attac och K. G. Hammar i samband med protesterna mot kapitalets globalisering och han profilerar sig som reaktionär.

I ett långt resonemang under rubriken "kungliga säkerhetsverket" angriper Skytte sedan Svenska kyrkan. Han tar här hjälp av en annan journalist som en gång i tiden också tillhörde Förbundet Kommunist, nämligen Maciej Zaremba. Politikerna tog makten över kyrkan och i bakgrunden lurar en socialdemokratisk konspiration för att oskadliggöra den "sanna" kristendomen.

När Svenska kyrkan förkastats börjar Skyttes vandring i den kristna undervegetationen. Han vänder sig från "populistiskt trams och publikfriande pajaskonster" och söker... och den som söker han finner, som bekant. Skytte snubblar över det ena budskapet efter det andra som givetvis måste vara avsett just för honom. Han börjar motta meddelanden om hur han ska agera i skiftande situationer.

Han möter en präst som är motståndare till kvinnliga präster och känner stark sympati för den gruppering inom Svenska kyrkan som kallar sig Synoden. Skytte är själv för kvinnliga präster – hur länge, kan läsaren fråga sig? – men beundrar dessa de sant kristna. Då blir han utsatt för hat från de politiskt korrekta socialisterna i Svenska kyrkan.

Han lär sig be ordentligt och han lär sig tacka Gud för allt. Han vistas i ett kloster i Italien och upptäcker att han "älskar detta ständiga pyssel med synden. Jag älskar att gräva ner mig i alla de enskildheter i mitt liv som är eller kan vara 'synd'." Han biktar sig och får förlåtelse. Han upptäcker att bönen inte bara "skyddar... mot det onda" utan också är "ett spjut som kastas mot den onde fienden i avsikt att döda honom."

Han gör flera filmer, bland annat om missionärer, men det är inte Göran Skytte som är "den egentlige producenten" utan "den Helige Ande". Nu kan han – äntligen, kanske vi ska tillfoga – "se [s]ig själv som ett redskap". Nu börjar han också tro på under och änglar. Gud räddar honom från cigaretterna ("rökundret") och det så kallade "cykelundret" inträffar, vilket blir det avgörande beviset. När han på cykel blir påkörd av en bil och kastas genom luften med sina 110 kilo, landar han som genom ett under på sin axelremsväska där sex exemplar av en kristen bok blir hans räddning undan en ond bråd död. Det kan man kalla ett under i rättan tid!

Göran Skytte har färdats från en dogmatisk marxism, eller snarare stalinism, till en dogmatisk kristendom. Förr var citaten från Marx, Lenin eller Mao den dagliga vägledningen, nu är det Bibelns notoriskt mångtydiga texter som fyller samma funktion.

Det är möjligt att jag inte är rätt person för den här boken. Jag har aldrig känt något behov av religion och är uppfostrad i en miljö där man inte drömde om paradiset vare sig på jorden eller i himmelen. Däremot var man mycket upptagen

med att här och nu förbättra villkoren. Därför har också "troende" socialister alltid varit mig främmande.

Jag skulle aldrig ha läst den här boken om den inte var skriven av Göran Skytte. Berättelser om människor som finner den rätta tron är ett rent sömnpiller. Men Skyttes "andliga resa" innehåller ett och annat som socialister bör tänka igenom.

Vi som har varit med i vänstern ett tag har många gånger mött människor som är troende och det slår sällan fel: När de upptäcker att en tro sviker, letar de upp nästa. Om arbetarklassen sviker, kanske Gud är mer pålitlig? Han kan kanske erbjuda en fristad från världens strider och bekymmer och – inte minst viktigt – en möjlighet att glömma det egna jaget. "Ske din vilja", heter det som bekant. För den som har ett alltför stort ego kan tron erbjuda en väg att skjuta det åt sidan.

Under tiden kommer arbetarklassen och alla förtryckta och utsugna att fortsätta sin kamp för att göra livet drägligt på jorden. Den kampen behöver ingen tro, den klarar sig gott och väl med kunskaper, kamratskap och solidaritet.

Internationalen 10 april 2008

Lästips

[Fallet Göran Skytte - Från Mao till Jesus](#) av Martin Fahlgren.

[Vänsteravhoppen var bättre förr](#). Om nutida "avfällingar" (Clartés blog)

[Vi trodde på kommunismen](#). Klassisk antologi med bidrag från kända författare som blivit "avfällingar", pga att de blivit desillusionerade av stalinismen.

[Exkommunistens samvete](#). Isaac Deutschers recension av *Vi trodde på kommunismen*

Se även David Brolins bok *Svenska vänsterintellektuella i skiftet från 70-tal till 80-tal* (Celanders, 2015), som tar upp flera exempel på vänsterintellektuella som tillhörde "68-vänstern" och som hoppat av.